ឋ

ឋ ព្យញ្ជនៈទី ២ ក្នុងវគ្គទី ៣ ជាមុទ្ធជៈ មានសំឡេងកើតក្នុងក្បាល ។ សំ. បា. ឋៈ; ថៃបខ្មែរ ឋៈ ឬ ឋៈ ។

ឋ *ន.* (យ.) ទីចម្លង, កំពង់ចម្លង : *កំពង់ឋ* ។ ទូកសម្រាប់ចម្លងទៅកំពង់នោះក៏ហៅ ឋ ដែរ : *ទូកឋ* ។ល។

ឋី *គុ.* ដែល, ដែលជា; ពាក្យជាវិសេសនៈ, មានសំឡេងទីកំបុត សម្រាប់និយាយឲ្យខ្ពស់ធំគុណនាម ប្រើរៀងរៀបគ្រប់ ខាងដើមគុណនាមដែលគួរប្រកបជាមួយនឹងបាន : *ឋម៉ីឋីបោរ, ទ្រព្យឋីប្រសើរ* ។ មិនប្រើជាវិសេសនៈចំពោះមនុស្សសត្វផងទេ កុំប្រើថា *មនុស្សឋីស្រែ, ឋីចម្ការ;* ត្រូវប្រើពាក្យថា : *មនុស្សអ្នកស្រែ, អ្នកចម្ការ* ។ល។

ឋក *កិ.* ធ្វើឲ្យរាក, ធ្វើឲ្យឃ្លាតចេញ, ធ្វើឲ្យផុត : *ឋកស្មៅ, ឋកសំណាប, ឋកឃ្មា* ។ល។

ឋកខិម *ន.* ឈ្មោះឈើតូចមានផ្កាសម្រាប់ដាំក្នុងជើងប្រើជាគ្រឿងតាំងឬដាំក្នុងសួន; ឋកខិមមាន ៣ ប្រភេទគឺ *ឋក-ខិមក្រហម, ឋកខិមលឿង, ឋកខិមស* ។

ឋកគាំ *ន.* (ស. ផ្កគាំ អ. ថ. ផកគាំ) ឈ្មោះផ្កាពណ៌ក្រហមស្រគាំប្រើជាគ្រឿងស្រលក់ : *សំពត់ជ្រលក់ឋក-គាំ* ។ មានមួយប្រភេទផ្សេងទៀតជាគ្រាប់ : *គ្រាប់ឋកគាំ* ។

ឋកចន្ទន៍ (–ច័ន) *ន.* (ស. ផ្កាចន្ទន៍) ឈ្មោះក្លាប់មានសណ្ឋានដូចផ្កា ។: *ក្លាប់ឋកចន្ទន៍* ។

ឋកចង *ន.* ពាក្យទំនោះប្រើដោយជេរពួកមាត់មើលងាយទៅលើប្រុស្ត្រី : *របឋកចង, មេពោះឋកចង* ។ ពាក្យនេះក្លាយមកពីភាសាសៀមថា *ផ្កចង* អ. ថ. ផកចង "ផ្កាមាស" (ស្រីផ្កាមាស) ។

ឋកក *ន.* ឈ្មោះឈើមួយប្រភេទ មានសាច់ស្វិតនិយាយក្លាយថា *ឋក់ក* ក៏មាន ។

ឋកកាយ *ន.* ឈ្មោះវល្លិ៍មួយប្រភេទ មានផ្លែប្រើជាអាហារបាន; ហៅក្លាយថា *ឋក់កាយ* ក៏មាន ។

ឋកម៉ៃ *ន.* (ស. ផ្កម៉ៃ អ. ថ. ផកម៉ាយ ផ្កាឈើ) ឈ្មោះឈើតូចកន្ធូ មានផ្លែក្លិនក្រអូប ប្រើជាអាហារ ។

ផក់ *កិ.* ដាក់ទុក ក្នុងទឹក: *ផក់ផ្លែត្របែក-ៗ* ត្រាំទៅ, មាននៅ: *ទឹកផក់កន្ថក* ។

ផក់ញើ ឬ ផឹកញើ *ន.* ទឹកដែលគេស្ងោរស្រាយកសរសៃស្ងួតរួចហើយ ។

ផង ១ *កិ.* ចូកកោយយកទឹក ពីក្នុងទឹក; ឬកោយយកទឹក: *ផងត្រី, ផងទឹក* ជាដើម ។

ផង ២ *ន.* ដែកគោលគ្រឿងប្រដាប់ទឹក សម្រាប់ចាប់កាន់ មាន *ផងកាំបិត, ផងចប* ជាដើម ។ ចង្អូល, សសរដែលចាំបញ្ឈរសម្រាប់ចងបង្ហូតទឹក, ទោង ជាដើម ។

ផង ៣ *ន.* គ្រា, កាល: *មួយផង* (ក្លាយមកពីមួយផ្ទៃ); *ពីរផង ។ ផងណោះ (ផងនោះ)* គឺគ្រានោះ, កាលនោះ (ម. ព. *នោះ ផង*) ។

ផងកញ្ចាម *ន.* ឈើឬឫស្សីសម្រាប់អបអង្គាក់ក្រឡ ល្អកាត់ជើងដំរីត្រ ។

ផងកន្ទុយ *ន.* ឆ្អឹងកន្ទុយនៃសត្វចតុប្បទប្រភេទខ្លះមានរោម, ក្របីជាដើម ដែលមានសាច់កន្ទុយជុះនៅខាងចុង (ម. ព. *ពល:, ពលធិ* និង *សាច់កន្ទុយ* ផង) ។

ផងកាំបិត *ន.* ឆ្អឹងគល់កំណាត់ក្នុងរាងកាយនៃមនុស្ស, នៅត្រង់ក្រោម-ក ពីឆ្អឹងស្មុង ជាប់នឹងឆ្អឹងស្មា ។

ផងក្តារ *ន.* គ្រឿងរបតាត្រីហា មានសណ្ឋានជាចូវ១ខាង ប្រើជាក់ភ្ជាប់ពីគល់ឆហ្វាមកភ្ជាប់នឹងគោលសន្ទូក ជាគ្រឿង វែកាឬក្រាសទ ។

ផងខ្វែង *ន.* ឈ្មោះត្រីស្រកាមួយប្រភេទ កន្ទុយវែង ខ្ចៅវែង មានឆ្អឹងវែងរបស្លៀកឃាតមុខ ។

ផងគោម *ន.* ដងសម្រាប់បង្អួតគោម ។

ផងជីង *ន.* ឈ្មោះឈើមួយប្រភេទ: *ដើមផងជីង* ។ ឈ្មោះប្រទាលមួយប្រភេទ ដើមមានសេពុល ។ អ្នកស្រុកខ្លះហៅ *វល្លិផងជីង* ។

ផងដោយ *ន.* ឈើ, ដែក, ឬឫស្សី សណ្ឋានមាត់ក្រាំង ឬដែមុក, តែមកពាល់, សម្រាប់ទប់ សម្រាប់យួរ ។

ផងណោះ (—ណុះ) ឬ **ផងនោះ** *និ.* ពាក្យប្រាប់កាល, គ្រាដែលកន្លងទៅហើយ (គ្រានោះ, កាលនោះ); សម្រាប់ប្រើតែក្នុងពាក្យ ចូលគោលល្បោន: *ផងណោះកុម្ភណ្ឌ-យក្ស ចេញលោកា កម្ចាសបុរាណកូនព្រៃ* ។ ពាក្យសួរ: *ផងណា* ។

ផងបង្ហើ ឬ ទងបង្ហើ *ន.* ទងសរសៃធំជាប់ពត់បស្សាវៈ នៃមនុស្សឬសត្វចតុប្បទពួកខ្លះ ។

ផងព្រៃ *ន.* ដូរព្រៃឬដូបណ្តោយព្រៃ: *ដើរតាមព្រៃក្តី តាមផងព្រៃ* (ព. *តេសណ្ឌ*) ។

ផងភ្នំ *ន.* ជួរភ្នំ ឬជួរបណ្តោយភ្នំ ។

ផងកែ ឬ ផងកៃ *ន.* ឈើឬឫស្សីជាដងសម្រាប់កែ ។ ឈ្មោះភ្នំមួយនៅទិសខាងត្បូងខេត្តសៀមរាប: *ភ្នំផងកែ* ។

ផងស្ទឹង *ន.* ដូរបណ្តោយស្ទឹង: *ដើរតាមផងស្ទឹង ស្វាក់ត្រឈឺផ្អប់ត្រែលស្រែបមឹក ...* ។

ផង្កាប់ *ន.* ប្រដាប់ធ្វើដោយដែកមានផ្លែកពីរ ដាក់ខ្វែងប្រទាក់គ្នាជាបម្លាម អាចកន្ត្រាក់ចេញបានដោយស្ពៀមួយត្រង់កណ្តាល សម្រាប់ចាប់ឬដកដែកគោលជាដើម ។

ផង្ការ *ន.* ប្រដាប់ធ្វើដោយឈើឬឫស្សីតូចវែងភ្ជាប់ចុងរាងកូក សម្រាប់ផ្ទុកការ ទាញមែកឈើជាដើម ។

ផង្គី *ន.* សព្ទស្លឹកគ្លាកសត្វការ, សត្វល្អ ឥតជើងខ្លះ ពាក់ជើងខ្លះ: *ផង្គីហ្វាក់ខ្ចី, ផង្គីដើរកខល ។ល។*

ផង្គែ *ន.* សព្ទស្តីគត្ថកដៃ តែងទាំមនុស្សសត្វ: *សា-វិកាកែត្រជាំណើរខ្លីគោទឹកផង្គែស៊ី* ។

ផង្គោ *ន.* ឈ្មោះឈើមួយប្រភេទ ផ្លែមូលវាមានរសជាតិ សម្រាប់ប្រើជាគ្រឿងផ្សំក្នុងយាមកកែឆ្អិនធ្វើជាអាហារក៏បាន: *ផ្លែផង្គោទុំក្រហមច្រាក* ។

ផង្គោខ្មោច *ន.* ឈើមួយប្រភេទ ស្លឹកស្រដៀងនឹងផង្គោ ផ្លែតូចៗ មានរសជាតិ ។

ផង្គៅ *ន.* (បា. *កាំងទៅ*) មេចិនមួយ (គហបតីរតន ឬអនុគហបតិ) ។

ផង្គត់ ឬ ទង្គត់ *ន.* កំណាត់ឈើដែលសល់ពីគេកាត់ ឬពាក់នៅជាប់នឹងគល់: *ផង្គត់ឈើ* ។

ផង្គន់ *ន.* ខ្សែផ្តៅវេញចាំងមូល សម្រាប់ចងសត្វចតុប្បទ ឬ ឃ្វាល, តោង ព័ទ្ធកាយច្រកងទ្រី ។

ផង្គោល ឬ ទង្គោល *កិ. វិ.* ទ្រលោម, វង្វាល: *ផ្លែស្រីហុយផង្គោល* ។

ផង្គុំ ឬ ទង្គុំ *ន.* ឬ *កុ.* ព្រៃដែលស្រោងស្រោះត្រសាយ; ដែលមើលទៅឃើញស្រោងស្រស់ហាក់ដូចជាពងគុំ: *ផង្គុំព្រៃ; ព្រៃផង្គុំ* ។

ផង្គិន (ផង់គិន) *កិ.* ព្រឹះរឹះ; ផញ្ចឹង, ក្រោតឈ្លង, ស្ទង់-មើល (ព. បុ.): *ក្រៅផង្គិនមើលរូបសិនសីហរាជ* ។

ផង្ហក់ ១ *កិ.* ផកផង្ហើមញាប់ដោយហបណាស់, ហត់ខ្លាំងណាស់: *ផង្ហក់ញាប់* ។

ផង្ហក់ ២ *ន.* ឈើឬឫស្សីទន់សណ្តាប សម្រាប់រឹងនឹស្លឹក ឬស្មៀបក្រាប់, ផ្លិតវែងដែលមូល ហោលត្រវែងខ្លាំងបន្ធិលសព្វ: *ហោលផង្ហក់បន្ទីលចាបកុំឲ្យស៊ីស្រូវ* ។

ផង្ហាក់ *កិ.* ហត់ផកផង្ហើមលោលៗ ដោយហត់ខ្លាំង: *ទំពក់សៀនខ្លាំងតាល់តែផង្ហាក់* ។

ផង្ហិត *ន.* ឈ្មោះឈើតូច ស្លឹកប្រើជាថ្នាំស្រែង, ដើម និងផ្លែប្រើជាថ្នាំបញ្ចុះ (ផង្ហិតធំ); មានផង្ហិតមួយប្រភេទទៀត ហៅថា *ផង្ហិតខ្មោច* ដើមតូច ស្លឹកក៏តូច ។

ផង្ហើម *ន.* ខ្យល់ដែលមនុស្ស ឬសត្វដកចេញចូល: *មួយផង្ហើម* (មួយខណៈតូច) ។

ផង្ហែ គុ. ឬ កិ. វិ. រៀបរៀងគ្នាជាជួរតាមមុខក្រោយ មើលទៅឃើញមានរបៀបល្អប្រពៃ : *ដើរផង្ហែគ្នាទៅ* ។

ផង្ហោយ គុ. បន្លឺសំហៅពីចម្ងាយ : *ស្រែកផង្ហោយ, ផង្ហោយហៅ* ។

ផដុស គុ. ដុសរឿយៗ, កកិតរឿយៗ : *ក្របីផដុសបង្គោលក្នុងក្រោល* ។

ផផែល ឬ **ផ្ចិតផែល** និ. តែមួយ, តែម្ដង, ដូចនេះ, ដូចមុខ ដូចពាក្យថា *ធ្វើផផែលៗ, នៅតែផ្ចិតផែល, និយាយតែផផែលដូចពីមុន* ។

ផណ្ដាប់ គុ. ឬ កិ. វិ. គ្រប់ខ្នងដោយសំពត់ : *ផណ្ដាប់សំពត់, ផណ្ដាប់ក្បួយ, ផណ្ដាប់ក្រមា* ។ ដើរឬដោល របៀតខ្នងប៉ះទប់និងខ្នងគេ : (គោ) : *គាមួយនេះវាចូលទៅតែផណ្ដាប់ខ្នងគេ* ។

ផណ្ដឹង គុ. សាកល្បងខ្លាំង ។ ធ្វើរបៀបបន្លំ, បង ស្លាបមេត្រី ក្នុងការផ្សំផ្គុំគូប្រុសស្រី ឲ្យរៀបមង្គលការអាពាហ៍ពិពាហ៍ : *ផណ្ដឹងកូនក្រមុំ ដើម្បីកូនកំលោះ* ។

ផណ្ដើម គុ. ដែលយក, ប្រឹងយកឈ្នះ : *ផណ្ដើមគេដើរមុខ, ផណ្ដើមគេធំ, ផណ្ដើមផលែក* ។ល។

ផណ្ដាំ គុ. បង្ហើយ : *ផណ្ដាំធ្លាយ* ។

ផទៃ សព្វ. ឯទៀត, ក្រៅពីនេះ : *អ្នកផទៃ, មនុស្សផទៃ, ផលផទៃ, ទៀតផទៃ* ។ល។

ផន្ទួជ ន. ញាតិដោយចំពោះ ពាក្យសម្រាប់មាតានិងមាតា, បិតានិងបិតា ឬមាតានិងបិតា របស់កូនប្រសាប្រុសស្រី ហៅគ្នាទៅវិញទៅមក : *ផន្ទួជអើយ! ផន្ទួជផន្ទែស្ងួត* អន្ទងស្ពឹងមិន (ដូចគេសែងស្នួនជាមួយគ្នា) ។

ផន្ទាប់ ន. ឫសសម្រាប់ដាក់ក្រឡមាន់ : *ផន្ទាប់តូចៗ*

ផប ន. បំពង់ធ្វើដោយឫស្សីធ្វើដោយកែវជាដើម, មានបាត មានក សម្រាប់ដាក់របស់ផ្សេងៗ : *ផបស្ករ, ផបម្រេច* ជាដើម ។

ផបទៀម ន. គ្រឿងប្រហារធ្វើដោយដែក មានសណ្ឋានដូចមាក់សាត់ តែធ្លាតហៀល, ដងវែង ។

ផប៉ី ឋ. សំ. ចំនួនផ្ទីរតិង ឬតិរផង (១០) ។ *ផប៉ី តាក់អន្សមតោច* (ព. ទ. ប.) ភាសាផងប្រយោជន៍ធ្វើការមិនបម្រើន ។

ផម ន. ទឹកឃ្មុំដែលកើតនៅក្នុងផ្កា, ឬទឹកដែលជោរក្នុងផ្លែឈើឆ្អិនទ្បើងលេង; ប្រើនិយាយថា *ទឹកផម* (ស. ផ្សម អ. ថ. ផម ន. «គ្រឿងក្រអូប»; គុ. «ហិត»; និ. «ផង, ដែរ») ។ សួរសព្ទក្រអូបពីកេះ : *សំឡេងមានទឹកផម* ។

ផរ គុ. អំពីអាតដែលរើឡើងដោយបះឡូប : *ផរឡាំ ផរ, ហួសផរ* ជាដើម ។

ផរផារ គុ. អាមណាម, ឆាំលាល, សាយសុស ដោយ ពំយកយកពីមួយទៅមួយ : *រឿងសម្ងាត់ហ្នឹង ឥឡូវផរតសាយសុសអស់ទៅហើយ* ។

ផរាប (និក) និ. រៀងរាប, ត្រឹម, កំណត់ត្រឹម : *ផកបណា, ផកបផល់ថ្ងៃនេះ; ផកបណាខ្ញុំនឹងវិលមកផល់វិញ, ផកបនោះសើមយើងនឹងទៅជាមួយគ្នា; អ្នកទៅតាំងពីចនេះចុះ, ផកបណាតែ (ក្រាតែ) ខ្ញុំមកផល់វិញ* ។

ផល់ ១ អា. និ. ចំពោះ, ឆ្ពោះត្រង់, សំដៅឆ្ពោះ, ដែលផ្គងឆ្ពោះ; ដូចជា *ពីម្សិលមិញខ្ញុំបានឲ្យប្រាក់មួយរយរៀលផល់គាត់ហើយ; ខ្ញុំនឹកផល់ម្ដាយខ្ញុំណាស់; រតនត្រ័យផល់ក្លួកសូម* ។ សម្រាប់ព្រះមហាក្សត្រិយ៍ និងឥស្សរជនឯទៀតៗ, ត្រង់ពាក្យ ផល់ នេះ ត្រូវប្រើពាក្យ *ចំពោះ* ឬ *ឆ្ពោះ* ជាជំនួស : *សូមថ្វាយសាធុការចំពោះព្រះករុណាជាអម្ចាស់ជីវិតលើត្បូង...; សូមជូនពរចំពោះអស់លោក...* ។ ពិតបទៅទល់នឹង : *តាំងផល់ថ្ងៃស្អែកសឹមយើងទៅ* ។ *ចុះផល់ទៅអង្កាល់? តាំងផល់ទៅអង្កាល់ក៏បាន!; ចុះស៊ីផល់ណាទៅទៀត?* ។ល។ មួយទៀត, ត្រង់ពាក្យ អា. និ. នេះ, កុំប្រើពាក្យ ផល់ ខុ. *ព្រះអង្គជាម្ចាស់ក្រុងក៏គ្រងរាជ ផល់ប្រជាពលរដ្ឋទាំងពួង;* ត្រូវប្រើថា : *ព្រះអង្គជាម្ចាស់ក្រុងជាកំនៃប្រជាពលរដ្ឋទាំងពួង* ដូច្នេះវិញ ព្រោះ *នៃ* ស្មើគ្នានឹង *របស់* (ជាម្ចាស់របស់)... ។ល។ ប្រតិចិត្ដត្បូងប្រែជា កុំប្រើដោយច្រឡំ អា. និ. ធូ. ផល់, នឹង, នៃ ដោយអាស្រ័យលើអកម្មកិរិយា, អកម្មកិរិយា និងសកម្មកម្មកិរិយា ជាដើម ជាពាលដង់ជានិកប ។

ផល់ ២ គុ. បានសម្រេច, បានទីដែលត្រូវទៅមក : *គេបានទៅផល់ស្រុកគេហើយ* ។

ផលោក ន. (ព. ប.) លោកនេះ, ផងលោក (ព. ក.) : *បម់នេះជំបូន្មាន ប្ដូរមកព្រាហ្មណ៍ ឲ្យបានក្ដីតាប់ផលោកបរលោក ហៅសំគុំស្លាប់ ធម៌នេះជាច្បាប់ ក្ដីតាប់ចរិយាយ...* (សាស្ត្រាច្បាប់ កផរនតិ ជាព្រះធិតនៃព្រះរាជសម្ភារ) ។ ព. ថ្វ. *បរលោក* ។

ផហើយ និ. ដែលធ្វើដោយ, ដែលធ្វើអំពី, សម្រេចមកអំពី, សុទ្ធសឹងតែ : *ប្រាសាទផហើយដោយថ្ម* (ប្រាសាទដែលគេសង់ដោយថ្ម, ដែលគេយកថ្មធ្វើពីប្រាសាទថ្មសុទ្ធ) ។

ផឡុង ឬ **ផលង់** និ. អង្វែង, យូរ : *អស់កាលដ៏ឡូង* ពីអស់កាលដ៏យូរលង់ (ម. ព. *លង់* គុ. ទៀតផង) ។

ផា ន. (ឃ. ថ្ម) បន្ទះថ្មដំកបផ្ដុំឲ្យបាបែន; និយាយថា *ថ្មផា* ។

ផាក ១ កិ. បន្តុបន្តុះ, ចម្លងលើទី : *ផាក់ក្រែក, ផាក់សៀវភៅលើក្រសាស* ។ ម្យ៉ាងទៀត ដោយប៉ះពាល់ថ្ងៃលើដែលមានសង្កូវចត់ ។ ជយជំនះ, ជយស្រី ។ *ផាក់ការវិប្រតិ* ប្រាប់ការឲ្យដឹង ។ *ផាក់ខ្លួន* បន្ទុំខ្លួន, ចិយកសំ ។ *ផាក់តុក* ការទោសឲ្យជាប់គុក ។ *ផាក់ចិត្ត* ផ្តិត, តម្រង់ចិត្ត ។ *ផាក់មុខទុះ* សំយុងមុខចុះ ។ *ផាក់ពេះ* ដោះពេញប្រើចេញពីទីកើតមកនេះ ។ *ផាក់ពង* ឈប់លែងសោយរាជ្យ ។ *កញ្ចឹញផាក់* កញ្ចឹញទៅរក ។ *ក្រញាំផាក់* ធ្វើមុខក្រញ៉ូវទៅរក ។ *ក្រញឹតផាក់* ពោលពាក្យក្រញឹតទៅរក ។ *ក្រឡេវផាក់* សម្លឹងអាការក្រឡេវទៅរក ។ *ញញឹមផាក់* ញញឹមទៅរក ។ *ប្រាលផាក់* ពោលសំដៅត្រង់ទៅរក ។ *ស្តោះផាក់* ស្តោះទឹកមាត់លើ, ស្តោះទឹកមាត់ទៅក្នុង ។ល។

ផាក ២ កិ. ឬ កិ. វិ. ដោះប៉ាត, ប្លុកចង្ការ ព្រោះស៊ីផ្លែឈើចំពួកខ្ទះច្រើនហួសពេក : *ការបួប, ចង់តែស៊ីផ្លែបញ្ចើរច្រើនពេក វៀតផាក់!*

ផាង ១ ន. (សំ. ផាន ឬ ផានព្រឹយ អ. ថ. ផាន ឬ ផានព្រិល) តោល, ពន្រះ (ខ្ទះនិយាយតែពីមាន់) : *មាន់ផាន* មិនមានសម្បុរពន្រះ (ប្រើតែមាន់តាំងមាន់) ។

ផាង ២ ន. ឈើដំណាំស្រុកមួយប្រភេទក្ដួចត្តាង មានសណ្ឋានដូចផ្លែសុទ្ធសាធ ខុសគ្នាតែផ្កា ស្រាប់តែចេញជាផ្លែមកតែម្ដង (ច្រើនមាននៅក្នុងខេត្តបាត់ដំបង) ។

ផាប កិ. ហែក : *សំពត់ផាបច្រើនកន្លែង* ។

ផាបេ កិ. ឃ្លាតពីគ្នា, ផុតពីគ្នា មិនជាប់គ្នាវិញ ។

ផាន ១ កិ. ដើរស្ទើ គឺដើរផ្អៀងៗ ហោសៗ, ដើរឲ្យមានជាល់អាលប្រហើយនឹងដើរសម្រេចឬដើរប៉ះគ្រាន់តែប្លាច់ ។

ផាន ២ ន. ស្លាប, សំអាន; ផ្ទៃ, តន្ត្រី : *ផានជើង, ផានពេះ* ។ *ផានផែល* សំអានដែល : *ប្រព្រឹត្តតាមសំអានផានផែលពាស់ទុំបរមបុរាណ បានប្រតិបត្តិតៗមក* ។

ផាន ៣ ន. ទីដែលអ្នកដងការហូតមកទៅ, ទិសឬល្បាត; ច្រើននិយាយថា *តយផាន* (ក្នុងសម័យឥឡូវមិនសូវប្រើ) ។ ម៉ែក, ម៉ែកទិស : *ផានទាងកើត, ផានទាងត្បូង*... (ច្រើនប្រើចំពោះតែទិសខេត្តសួសសក) ។

ផាប កិ. ឬ កិ. វិ. ប៉ះត្រូវប្រពាត់ : *ទឹកផាបផ្ទះ, ទឹកផាបពោះពោ* ។ ត. ប្រ. តាលកលនឹង, ជាប់តស់ : *ដំណើរទុំរកតល់នឹងផាបផល់ខ្ញុំផង* ។ ព្រាបផោក : *បែកញើសផាប* ។ គុ. ដែលចំបងណាស់,

ដែលចយកម្លាំងណាស់ ជិតនឹងនល់សេចក្តីស្លាប់ : *ជំងឺផាប* ។ *រៀបផុន* (ម. ព. ផុន ១ គុ.) ។

ផាប់ កិ. ធ្វើឲ្យមុត, ឲ្យជាប់, ឲ្យធ្ងន់ ដោយពន្លាក ឬដោយទឹម មានអន្លុងសំគង : *ផាប់ឈើ, ផាប់សសរផ្ទះ, ផាប់ថ្ម* ។ ត. ប្រ. បន្ទោស, ស្តីឲ្យម៉ាំងៗ ឲ្យឲ្យសន្សៀមចិត្ត : *ម្សិលមិញ, រោគផាប់ខ្ញុំនៅមុខគេ* ។

ផាម ១ ន. ឈ្មោះគ្រឿងល្បែង មានសណ្ឋានដូចសំប៉ែត សម្រាប់សិកខ្លាស់តំពោះឬស្មូគ្រអន្លុង ក្រោកមុខកុំឲ្យព័ន្ធប្រព្រៃ : *សិកផាមឲ្យស្រួលប្រយ័ត្នផាចកំពុះ* ។

ផាម ២ គុ. ដែលធូក, ប្រឡាក់ដោយប្រឡូវទឹក : *សំពត់ផាម, ក្រមាសផាមដោយទឹកខ្មៅ* ។

ផាយ កិ. (យ.) ធ្វើបញ្ជាដំណែង (ប្រោសពោល) ឲ្យទៅនៅក្នុងប្រទេស សម្រាប់ប្រោសមនុស្សទោសធ្ងន់ យ៉ាងដូចកោះត្រឡាចជាដើម : *ឈ្មោះនុះ គេផាកផាយទៅកោះត្រឡាចហើយ* ។

ផារ ន. (សំ. បា. *ការ* «ដំណើរធ្ងន់, ការធ្ងន់») ឈ្មោះបុណ្យតូចប្រាំងក្នុងពុទ្ធសាសនា ជាបុណ្យទក្ខិណានុប្បទាន, គាយកនិមន្តព្រះភិក្ខុសង្ឃសូត្រសម្តេចការណាពិធម្ម និងពិភេក្ខុសូត្រ ហើយគេរាប់បាត្រចូច ទុំសចំណែកបុណ្យ ជូនទៅបុព្វបេតបុគ្គលដែលបែកកាយទៅកាន់បរលោកហើយ : *ធ្វើបុណ្យផារ, និមន្តលោកផារ* ។

ផាល កិ. ភលឆ្ងាំង : *ភ្លើងផាល* ។ ប្រឡោត, ពី ដោយផ្អើល, ដោយភ័យ : *រកាផាល, ដំរីផាល* ។ ផោ ភ្លៅ : *ចំណើរនៅផាល កុំមកលលែង* គឺចំណើដែលកំពុងភ្លៅខ្លាំងកុំអាលស៊ី (សាស្ត្រច្បាប់ *កវីបេតិ*) ។

ផាលផាល កិ. ឬ គុ. ភលតាសពេញមិនចំពោះមុខឈ្មោះណាមួយ (ស្តី, ទឹង) : *ស្តីផាលកឹល, ទឹងផាលកឹល, ដើរផាលកឹល* ។

ផាល់ កិ. ភយតវ៉ត្នាផ្ទាល់នឹងដៃភ្លាប់ ។ បុក, បុកប្រក ដូចនេះប់; កម្រើកខ្លាំងខុសពីប្រក្រតី : *ដីពបរតាត់កាន់តែផាល់ខ្លាំងហើយ* ។

ផាល់អំបុក ១ កិ. បុកស្រូវដែលលីងឲ្យកើតជាអំបុក : *ស្រូវដំណើបខ្ញុំល្មមហើយ, មើលផាល់អំបុកម្តងមើល! អំបុកខ្សាយ, អំបុកដំណើប* ។

ផាល់អំបុក ២ ន. ឈ្មោះសត្វស្លាបតូចមួយប្រភេទ សម្រែកឮ ប៉ុកៗ : *ទសត្វផាល់អំបុក យំឮប៉ុកៗ ឲ្យអញស្រណោះ ស្រូវដំណើបខ្ញុំ!*

ផារ ន. គ្រឿងសស្ត្រាធ្វើដោយដែក រូបរាង មានមុខ ដែលធ្វើស្រួច មានដងសម្រាប់កាន់ (ពាក្យទៀបប្រាំង) : *កែលផារវែង និងពលផារខ្លី ស្តុះចូល*

ក្រញី ផតប៉ីក្រឌីឡើយ ។

ផាស ១ *កិ.* ពាស : *ផាសស្ករ* ។

ផាស ២ *កិ. វិ.* ពាសពេញ, ស្លេកស្លះ, តាន់តាប់ : *មនុស្សឈរផាស, មើលទៅឃើញផាស* ។

ផាស់ *កិ.* ធ្វើឲ្យភ្ញាក់ពីដេក, ធ្វើឲ្យកម្រើក, ឲ្យមានកម្លាំង, ឲ្យភ្ញាក់ឡើងដោយមន្តគាថាឬដោយថ្នាំ : *គ្រូផាស់មន្តគាថា, ផាស់ដើមថ្នាំ* ។

ផាស់ផែ *ន.* សេចក្ដីខុសត្រូវ, ការពាក់ព្រៀ : *ការទៅក្មេងណាស់ មិនទាន់ដឹងផាស់ផែអ្វីទេ* (ត. បុ.) ។

ផាស់ភឿន *កិ.* ភឿនឲ្យភ្ញាក់ស្មារតី, ឲ្យនឹកឃើញ : *មាតាបិតាត្រូវផាស់ភឿនកូនប្រុសស្រី ឲ្យប្រព្រឹត្តសុចរិតស្មូតត្រង់* ។

ផាស់ទំ *ន.* (ត. បុ.) អធ្រាត្រ, យប់ស្ងាត់, យប់ជ្រៅ : *លុះដល់អធ្រាត្រផាស់ទំ ដេកស្ងាត់ជ្រងំ ពុំភ្ញាក់ផល់ម្នាក់ឡើយណា...* (សាស្ត្រមាយ៉ាង) ។

ផិត ១ *កិ.* ឬ *កិ. វិ.* កាត់ផាប់ដោយស្រលក់ ឬដោយហាបជាដើម : *ល័ក្ខខេត្រលក់មិនស្ទើផិតទេ* ។

ផិត ២ *កិ.* តាប់តាម, ប្រតិតាម ។ *ផិតផោយ* ឬ *ផិតផោយយ៉ាផោយ* ជាប់, ប្រតិតាម ដោយស្មោះចិត្ត ត្រូវពិតពិត ឬផ្ដេកផ្ដួលចិត្តចំពោះខ្លួនដើម្បីស្ដាប់ ប្រព្រឹត្តតាមពេញទី ។

ដីកា *ន.* (សំ. បា.) គម្ពីរដែល បញ្ជាក់អត្ថន័យរបស់បាលី (បិដក) ខ្លះ, របស់អដ្ឋកថានៃបាលីខ្លះ, របស់ដីកាមុនៗខ្លះ, អាងដល់អត្ថន័យរបស់គម្ពីរឯទៀតខ្លះក៏មាន គម្ពីរ *សារត្ថទីបនី* ជា *មូលដីកា* (ដីកាដើម); *វិមតិវិនោទនី* ជា *អនុដីកា* (ដីកាបន្ទាប់); *វជិរពុទ្ធិ* ជា *អត្ថានុដីកា* (ដីកាបន្ទាប់ពីអនុដីកាមកទៀត) នៃវិនយបិដក ។ ឯដីកាដែលកើតមានថ្មីៗ តមកទៀតហៅថា *នវដីកា* (ដីកាថ្មី) ។ ព្រះត្រៃបិដកពី *វិនយបិដក, សុត្តន្តបិដក, អភិធម្មបិដក* សុទ្ធតែមាន *ដីកា* មានឈ្មោះផ្សេងៗគ្នា (ព. កូ.) ។ ក្នុងបុរាណសម័យព្រេងនាយ, ប្រទេសកម្ពុជា ប្រើពាក្យថា *ដីកា* នេះប្រែតែបែបមានន័យថា *ដីការោះ* លិខិតកោះហៅ... ។ *ដីការើក* លិខិតបើកប្រាក់ ឬវត្ថុផ្សេងៗ ។ *ដីកាសាទុក្ខ* ឬ *ដីកាសារទោស* សម្រាប់ថ្វាយព្រះមហាក្សត្រិយ៍ជាម្ចាស់ជីវិត ។ល។ *សង្ឃដីកា* លិខិតរបស់លោកចៅអធិការវត្ត ឬរបស់លោកគ្រូសូត្រ (ចំពោះតែការប្រើក្នុងវត្តការ) ។ សព្វថ្ងៃនេះ នោះលិខិតរបស់លោកមេគណ, អនុគណៈនិងមន្ត្រីសង្ឃឯទៀត ក៏សុទ្ធតែហៅ *សង្ឃដីកា* ដូចគ្នា ។ លិខិតរបស់សម្ដេចព្រះសង្ឃនាយក ហៅ *ព្រះសង្ឃដីកា* (គួរបន្ថែមពាក្យហៅថា *ព្រះសង្ឃនាយកដីកា* វិញដើម្បីឲ្យមានឈ្មោះផ្សេងអំពីលិខិត របស់ព្រះរាជាគណៈទី *សម្ដេច*

ដែលត្រូវហៅថា *ព្រះសង្ឃដីកា* ដែរ) ។ លិខិតរបស់សម្ដេចព្រះសង្ឃរាជ ហៅថា *ព្រះសង្ឃរាជដីកា* ។ល។

ដីខ្មៅ ឬ **ខ្មៅដៃ** *ន.* ដុំរម្សៀតពណ៌ខ្មៅសម្រាប់គូរសរសេរលើក្រដាស, សម្រាប់គំនូរ, គូស, វាស, គូរ ... ។

ដីប្លី *ន.* ឈ្មោះវល្លិទៀងដុះត្រង់មួយប្រភេទ (ពួកម្រេច) ផ្លែមូលទ្រវែង មានរសជាតិហឹរ សម្រាប់ប្រើជាថ្នាំក្ដៅ ឬជាគ្រឿងទេស, ច្រើនតែឲ្យវាតោងឡើងឈើស្រស់ ។

ដីលែង *ន.* ដីម៉តស្អិតខ្លាំង ពណ៌ក្រហមក្រម៉ៅ ប្រផេះក្រាក់ខ្លះ សម្រាប់លាយជាថ្នាំហែងជញ្ជាំងផ្ទះជាដើម ។ វត្ថុនេះ បច្ចុប្បន្នគេយកទៅលាយធ្វើជាទឹកអង្គុញព្រលក់ប៊ិចបាន ។

ដីស (ដី-ស) *ន.* ថ្មកំបោរ ឬថ្មម្សៅពណ៌ស សាច់ទន់ សម្រាប់សរសេរលើក្ដារខៀន, គួរសរសេរជា *ដី-ស* : *ដី-សកក់, ដី-សដុំ, ដី-សផុយ* ។

ដីស្អិត ឬ **ដីឥដ្ឋ** *ន.* ដីដែលស្អិតល្អតបៀមទឹកឬដីដែលម៉ត់ទន់ល្អ សម្រាប់ធ្វើក្អម, ឆ្នាំង, ឥដ្ឋ, ក្បឿងជាដើម ។

ដឹក ១ *កិ.* នាំយកទៅមកដោយគ្រឿងដឹកមាន រទេះ ទូក ជាដើម : *ដឹកឈើ, ដឹកខ្សាច់, ដឹកស្រូវ* ។ នាំបណ្ដើរដោយកាន់ខ្សែ : *ដឹកគោ, ដឹកសេះ* ។ កាន់ខ្សែទាញអូសទាំង ២ ខាង : *ដឹកតន* (ម. ព. *តន*) ។ គូសអូសឲ្យជិតជាល្អិតទួល : *ដឹកបន្ទាត់* ។

ដឹក ២ *ន.* ចំនួន, ទម្ងន់ ដែលល្មមដឹកនាំយកទៅមកបាន : *ស្រូវ ១ ដឹក, គោក ២ ដឹក* ។

ដឹកជឿ (ម. ព. *ដក់ជឿ*) ។

ដឹកជៀរ *កិ.* ទិញគោឬក្របី, សេះ តែទួយ ហើយដឹកនាំគ្រៀងទុកទៅលក់ (ម. ព. *ជៀរ* ផង) ។

ដឹកនាំ *កិ.* (ម. ព. *ដឹក* និង *នាំ*) ។ ណែនាំ : *បណ្ឌិតតែងដឹកនាំកូនចៅទៅកាន់សេចក្ដីចម្រើន* ។

ដឹង ១ *កិ.* បានដំណឹង, ចូលចិត្តជាក់, ជ្រាបច្បាស់ក្នុងចិត្ត, យល់ជាក់ : *ដឹងការណ៍ពិត* ។

ដឹង ២ *ន.* ប្រដាប់ គ្រឿងប្រើប្រាស់ធ្វើដោយដែក មានដងមានផ្លែសម្រាប់ក្រឡែល, ពុះ, ច, ចាំងឈើ; ដឹងមាន ៣ ប្រភេទគឺ *ដឹងភ្លុក* ឬ *ដឹងស្លាប, ដឹងផង, ដឹងផ្កា* ។

ដឹងក្ដី *កិ.* ដឹងសេចក្ដី, ដឹងការណ៍ខុសត្រូវ ។ ច្រើនប្រើជា *គុ.* ដែលបានដឹងការណ៍ខុសត្រូវច្បាស់ហើយ : *ក្មេងតូចពុំទាន់ដឹងក្ដី; ស្ទើរតែហ្វឹនកើតមានយូរឆ្នាំហើយ តាំងពីចាំទើបដឹងក្ដីឯណោះ* ។

ដឹប (ម. ព. *ផុប* ឬ *ផឹប កិ.* ឬ *កិ. វិ.*) ។

ដឹស *ន.* ឈ្មោះវល្លិមួយប្រភេទ ស្លឹកធំៗ, មានផ្កាក្រហម, មានមើមស្រដៀងនឹងក្ដួច, មើមនោះ បើយកមកចិតជាចំណិតៗ ហើយត្រាំទឹកឲ្យសោះអស់រសជាតិដើមចេញ អាចប្រកបប្រើធ្វើជាអាហារបានក្នុងទុព្ភិក្ខកាល ។

ផី *ន.* ឬ *គុ.* ដីដែលសោះនៃធាតុ ដែលផងដី (ប្រើតាមទម្លាប់ដោយស្រុក) ។

ផុកផាន់ *កិ.* (ម. ព. *ខ្ពស់*) ។

ផុត *កិ.* ធ្វើឲ្យភ្លាំ, ធ្វើឲ្យរលះដោយភ្លើង : *ផុតតំណរ សំរាម, កុំផុតព្រៃ* ។ ធ្វើឲ្យភ្លេចចិត្តដោយអាការណាមួយ : *ពីយប់មិញ វេទនាផុតឯងទៀត* ។ ប្រើជា *គុ.* កំបាន : *ត្រីផុត, ដំឡូងផុត* ត្រី, ដំឡូងដែលគេផុតហើយ ។

ផុន *គុ.* ដែលទន់, ថយ, ទន់ទាបជាងគេ ។ *ផុនទាប* ឬ *ទាបផុន* ដែលទន់ថយ, ទន់ទាប ជាងណាស់ : *មនុស្សផុនទាប* ។

ផុន! *កិ.* ពាក្យសម្រាប់ប្រើឲ្យដំរីថយ ដូចគ្នាចំជា *ថយ!* ឬជា *ឯងឯងថយ!* : *ផុនតាក្ស!*

ផុប ១ ឬ **ផឹប** *កិ.* ឬ *កិ. វិ.* ដែលទៀងពិះសោះជាលើម ជាប់មិនធ្លាក់ មើលទៅឃើញដួប ។

ផុប ២ *ន.* ភ្នក់ (ប្រើតាមទម្លាប់ដោយស្រុក) ។

ផុប ៣ *ន.* មែកឈើស្លឹកវៃដែលគេយកទៅបោះដោត ផ្តុំគ្នាក្នុងទឹក ធ្វើជាទីជម្រក ដើម្បីឲ្យត្រីចូលមកនៅកុះកុំប្រើន, កាលណាគេដឹងថាមានត្រីចូលមកជ្រកនៅច្រើនហើយ គេយកបណ្ដាញមកទៅកព័ទ្ធជុំវិញ ហើយរើសគ្រាស់ចោលចេញអស់ ទើបប្រសោចចាប់យកត្រីបានដោយងាយ : *ត្រូវធ្វើផុបឲ្យបានពីរបីកន្លែង, ខ្ញុំបានធ្វើផុបរួចហើយ* ។

ផុបៗ *គុ.* ធ្លើនខ្នះ ពោះខ្នះ ដុបៗស្រាលៗ : *បាយនៅផុបៗ* ។

ផុល *ន.* ដុំធំ, កំណាត់ធំ : *ឈើ ១ ផុល, ដែក ១ ផុល, នៅតាំងផុល* ។

ផុល្លារ (ឌុល-ឡារ) *ន.* (អ. Dollar) ឈ្មោះប្រាក់រៀលរបស់សហរដ្ឋអាមេរិក ។

ផុស *កិ.* ទាត់, រលើង, រួត, ជម្រុះដោយសាច់ : *ផុសក្អួល, ផុសខោអាវ* ។ *ផុសទាត់* ទាត់ជម្រុះឲ្យស្អាត, ឲ្យរលីង, ឲ្យជ្រុះអស់មន្ទិល ។

ផុះ *កិ.* ជាប់កើត, កកើត, មានពន្លក, មានដើមផងឡើង : *ស្រូវផុះ, ពោតផុះ* ។ បញ្ចើនឡើង : *ដីផុះ; ពុកចង្កាផុះ* ។

ផុះផាល *គុ.* ដែលចេះតែកើតច្រើនដោយឯងឯង, ដែលកើតកាលវិលគុម្ព : *កស៊ីផុះផាល* ។

ផូង *ន.* ឈើស្រុកមានផ្លែជាអាហារ ផ្លែមានទឹក មានសាច់ខាងក្នុងរណា កាលណាទុំសាច់នោះមានប្រេង ផូងមានច្រើនប្រភេទគឺ *ផូងដេះ, ផូងភ្លើង, ផូងសែត, ផូងខ្ទិះ, ផូងតាកែ* (ផូងក្រូចក) ជាដើម ។ *ផូងឆ្មារ* ផូងដែលមានផ្លែតាច់រលោងទឹកព្រាយព្រោត (មិនស្ងួត) ។

ផូងថែម *ន.* ឈ្មោះឈើមួយប្រភេទ មានសាច់វឹងជាប់ល្អស្រដៀងនឹងឈើបេង ប្រើធ្វើជាគុម្ពផារដើមបាន ។

ផូងព្រះ *ន.* ស្លឹកមានផ្កាតូចៗ សម្បុរលឿងទុំ, មានផ្លែបរិភោគបាន ។ មានផូងព្រះ ១ ប្រភេទទៀត មានដើម, ធាង, ស្លឹកស្រដៀងនឹងលម្ពើ តែស្រួចវែង ដើមទាបៗ មានផ្លែបរិភោគបាន (អ្នកស្រុកខ្លះហៅ *ផូងខ្សាយ*) ។

ផូច *គុ.* ដែលមានសណ្ឋាន មានរូបទ្រវែង ឲ្យធាប់ប្រយុំ : *របស់នេះ ផូចណាស់របស់ខ្ញុំផង* ។

ផូចផែល (ម. ព. *ផផែល*) ។

ផូច្នឹង (ផូច-ន្នឹង) *ន.* ផូចហ្នឹង, ផូចនេះ, ផូច្នេះ (ទោះបីសរសេរ *ផូចហ្នឹង* ក៏ត្រូវអាន *ផូច្នឹង* ដែរ) ។

ផូច្នេះ (ផូច-ន្នេះ) *គុ.* ផូចនេះ, យ៉ាងនេះ (ទោះបីសរសេរថា *ផូចនេះ* ក៏ត្រូវអានថា *ផូច-ន្នេះ* ដែរ) ។

ផូច្នោះ (ផូច-ន្នោះ) *គុ.* ផូចនោះ, យ៉ាងនោះ (ទោះបីសរសេរថា *ផូចនោះ* ក៏ត្រូវអានថា *ផូច-ន្នោះ* ដែរ) ។

ផូន ១ *ន.* ពីផូន (ពេល) : *អាញ៉ីញទៅណាផូន? ហ៊ឺ! ដឹកដៃផូនផង!*

ផូន ២ *ន* ពាក្យអាឡួសម្រាប់ហៅស្ដីស្រីអ្នកអង្គការ

ផូន ៣ *កិ.* (ស.) ប៉ះ, ទង្គិច, ទន្ទឹកគ្នា (មិនសូវប្រើ) ។

ផូនជី *ន.* យាយជី គឺទេពធីតាដែលការពារគ៌ស្ងៀក ផ្លាប់សំគាល់សម្លៀកកិតលឿង កាន់សីល ១០ ជានិច្ច (ច្រើនតែស្ត្រីចាស់ៗ, តែទោះបីស្ត្រីនៅក្មេងក៏ដោយ បើប្រព្រឹត្តកាន់វត្តប្រតិបត្តិដូច្នេះ ក៏ហៅ *ផូនជី* ដែរ) ។

ផូនតា *ន.* យាយនិងតា ។ ពួកបុព្វបុរស ក៏ហៅថា *ផូនតា* បានដែរ : *សែនផូនតា, សំពះផូនតា* (ម. ព. *បុព្វបុរស* ផង) ។ រ. ស. ថា *ព្រះបិតរ* (ប៉ិ-ត) ។

ផូនពេញ *ន.* ឈ្មោះភ្នំដីតូចមួយ នៅរាជធានីនៃប្រទេសកម្ពុជា ដែលដូនចាស់ម្នាក់ឈ្មោះ "*ពេញ*" បានផ្ដើមកសាងឡើងជាដំបូងក្នុង គ. ស. ១៣៧២ : *ភ្នំដូនពេញ* ។ ឈ្មោះនេះ ហៅកាត់ថា "*ភ្នំពេញ*" ដែលបានសម្មតយកទៅជាឈ្មោះរាជធានីនៃប្រទេសយើងសព្វថ្ងៃ (ម. ព. *ភ្នំពេញ* ទៀតផង) ។

ផូរ *កិ.* ផូររបស់, ឲ្យរបស់ទៅវិញទៅមកដោយទុកតម្លៃជាស្មើគ្នា : *ផូរគោ, ដឹកទូកទៅផូរស្រូវ* ។

ផួង *ន.* ផ្សិតពួកមួយ ច្រើនកើតក្នុងឈើពុក, ក្នុងដីជុះ សើម ដែលមានដីភ្លាំង, ក្នុងដើមស្លឹមានស្លឹកខ្ចីជាដើម ... ។ ឈ្មោះប្រាក់សម្រាប់ចាយមួយបែប មានរូបសណ្ឋានស្រដៀងនឹងរូបផ្សិតដូង, មានប្រើតែក្នុងសម័យបុរាណ : *ប្រាក់ផួង* ។ អ្វីៗ ដែលមានរូបសណ្ឋានមូលក្ងិ, ត្រងើង : *ផួងព្រះអាទិត្យ, ផួងព្រះចន្ទ្រ ឬ ផួងខែ, ផួងកាក ឬ ផួងផ្កាយ,*

ដួងក្រោះ ៈ ដួងចិត្ត ឬ ដួងហឫទ័យ (ស. ហឫទ "ចិត្ត") ហឫទយវត្ថុ, តួចិត្ត (ចិត្ត១ដួង គឺតួចិត្តមួយដែលកើតឡើង)។ ដួងជីវិត, ដួងជីវ៍ ឬ ដួងជីវ៉, ដួងជីវិត, ដួងជីវិន តួជីវិត; ពាក្យហៅស្រីជាគូស្នេហា ស្រឡាញ់ស្មើជីវិត (ម. ព. ជីវិត, ជីវិត, ជីវិន ផង)។ ដួងវិញ្ញាណ តួវិញ្ញាណ ។ ដួងសមរ ពាក្យហៅស្រីជាគូកម្សត់ដែលរួមស្លាប់រស់ជាមួយគ្នា; ហៅក្លាយតាមសៀមថា ដួងសម៉ន ក៏មានខ្លះ (ម. ព. សមរ ផង) ។

ដួច ១ កិ. ផ្ទុច, ផ្ទុចឡើង, តាំងឡើង, តាំងកឡើង; ក្ដួចរួសឡើង : តាំងពីដួចបក មិនដែលឃើញទេ ។

ដួច ២ គុ. ដែលខ្ពស់សង្ហែ, ដែលជាចុងម្ជួច : ខ្សែងផល់ចុងដួច ។

ដួចផល់ ខិ. ជិតទំនងផល់ទី (ច្រើនប្រើតែក្នុងកាព្យ) : ដួចផល់កុំផល់ ជិតខិតផល់ ប៉ុន្តែនៅពុំទាន់បានផល់ពិតប្រាកដនៅឡើយ (សាស្ត្រល្បះក្រម) ។

ដួន ន. ប្រដាប់ធ្វើដោយស្លឹកត្នោត, ដោយក្រូច ឬ ល្ពាក់ដោយបន្ទោះឫស្សី, បន្ទោះផ្ដៅជាដើម មានបែបសណ្ឋានផ្សេងៗគ្នា, បែបខ្លះមានកងស្រដៀងនឹងត្រឡាំងដី, បែបខ្លះកងតូចតាងក្រោម មានកំពូលស្រួច, បែបខ្លះកងក្រឡមខុបត្រង់កណ្ដាលមានកំពូលមូលក្រឡូម, សម្រាប់ពាក់គ្របក្បាលការពារកុំឲ្យកម្ដៅថ្ងៃចាំងត្រូវក្បាលស្រមុក ឬការពារកុំឲ្យទឹកភ្លៀងធ្លាក់មកត្រូវក្បាលស្រមុក ។

ដួល កិ. ភ្លាត់ជើងហររលំចុះ ។ ព. ប្រ. ធ្លោះធ្លាក់, ខូចយសស័ក្តិ, ចាញ់គេ ។ ដួលចំពិតចំតួន ឬ ដួលពិតដួលតួន ដួលគ្រហឹមគ្រហេម (ម. ព. ចំពិត) ។

ដួស កិ. ក្ដេយផងយកដោយបែក, ដោយស្លាបព្រាជាដើម : ដួសសម្ល ។ កោយ, ចូកដោយស្នែង : ក្របីដួសគ្នា ។ ព. ប្រ. ដួស, ដួសដង, ដួសតាយដួសអាយ បញ្ចៀសកសាង, ចៀសតាយចៀសអាយ; ច្រើនប្រើជា កិ. វិ. និយាយដួស, និយាយដួសដង... ។

ដើម ន. តល់, កាលជាដំបូង, ជាមុន : ដើមដៃ, ដើមទ្រូង, ដើមឆ្នាំ ។ សំណុំខ្លួន, តួខ្លួន : ដើមឈើ, ដើមពោត; ឈើ១ដើម, ឫស្សី១ដើម, ដែក១ដើម ។ ដើមការ អ្នកផ្ដើមធ្វើការ, ម្ចាស់ការ (ប្រើចំពោះតែការកុសល ឬមង្គលការផ្សេងៗ) ។ ដើមគំនិត អ្នកផ្ដើមគំនិតជាមុនគេ ។ ដើមចម ដើមហេតុដែលជាធំក្នុងដំណើរ, ក្នុងរឿងអ្វីមួយ ។ ដើមចោទ អ្នកផ្ដើមចោទមុន, ប្រតោទក៍ ។ ដើមផល សំណុំ, លំនាំ, ទំហំ នៃដើមដំណាំផ្សេងៗ : ពោតឆ្នាំនេះមានដើមផលល្អគ្រាន់បើជាងពីឆ្នាំមុន ។ ដើមពូជ គ្រាប់មុនបង្អស់ ។ ដើមទង ទងពូជ, ទងជាមុនបង្អស់ ។ ដើមទុន ប្រាក់ដើម សម្រាប់ប្រកបការងារយកចំណេញ ។

ដើមទ្រព្យ ទ្រព្យដែលមិនបានយកយកទុកឲ្យនៅជាប្រធាន, ជាមេនៃទ្រព្យក្នុងផ្ទះ ។ ដើមបណ្ដឹង អ្នកប្ដឹងមុន ។ ដើមបុណ្យ អ្នកផ្ដើមធ្វើបុណ្យ (ម្ចាស់បុណ្យ) ។ ដើមហេតុ ហេតុដំបូង ។ ដើមឡើយ កិ. កាលមុន, គ្រាដំបូង ។ ដើមកាថ, ដើមតាន ឬ ដើមកាថដើមតាន (អ. ប. —អាត) អ្នកនាំផ្ដើមមុនគេ; ហេតុ, ដំណើរ, សេចក្ដីដែលផ្ដើមមុនបង្អស់។ល។

ដើម្បី ធា. គិ. បម្រុង, បម្រុងនឹង, សម្រាប់, សម្រាប់នឹង, ប្រយោជន៍ដល់ : ពួកមនុស្សបានខំរៀន ខំរកខំប្រព្រឹត្តសុចរិតស្មុគស្មាញខំតាំងទូរ តើដើម្បីអ្វី ? — ដើម្បីសេចក្ដីសុខនិងសេចក្ដីចម្រើន ។

ដើរ កិ. សម្រេចឥរិយាបថ ១ ផ្សេងអំពីឥរិយាបថ៣គឺ ឈរ, អង្គុយ, ដេក, គឺលើកជើងឈានទៅ : ដើរទៅ, ដើរមក ។ កម្រើកដោយកម្លាំងផ្សេងៗ មានចំហាយភ្លើងជាដើម : គ្រឿងចក្រដើរ, ម៉ាស៊ីនដើរស្រួល, នាឡិកានេះដើរហ័សណាស់ ។ ប្រព្រឹត្តទៅ : ការរបស់យើងឥឡូវដើរស្រួលជាងពីដើម ។ កាន់ការដោយគ្រឿងផ្លូកតាំផ្សេងៗ : ដើរទូក, ដើរកញ្ចាំល់ ។ ទទួលភារៈនាំគ្រឿងទុកឬមនុស្សអ្នកជិះទៅមក : ឡានុះមានផែយន្តដើរផតតាក់ ។ ថែកហាន (ស្លាប់) ក៏ហៅដើរបានដែរ (ពាក្យរបស្សម្រាប់ប្រជាជនសាមញ្ញ) : បើតាមការសង្កេតមើលជង្គឺរបស់គាត់ ឃើញថាគាត់មុខជានឹងដើរ ក្នុងពេលឆាប់ៗនេះហើយ ។ល។

ដើរតួ កិ. បញ្ចេញខ្លួនជាតំណាងរូបឬបញ្ចេញខ្លួនលេងជាតំណួសរូបដែលមានក្នុងរឿងល្ខោនឬភាពយន្ត : នាយសុវណ្ណ ដើរតួព្រះសុធន, នាងទេពស៊ុល ដើរតួនាងកែវមនោហរា ។

ដើរទា កិ. ដើរប្រហោងមានលំនាំស្រដៀងនឹងដំណើរទា : កូនខ្ញុំកំពុងដើរទាដែរ ។

ដើរលេង កិ. ចេញពីកន្លែងដែលធ្លាប់នៅដើរសាត់អណ្ដែតទៅកាន់ទីផ្សេង ដោយឥតមានសំដៅទីណាមួយជាប្រាកដ, ទាំងឥតមានសំដៅអ្នកឯណាមួយជាទីតាំងឡើយ : ឆ្មាដើរលេង, ក្មេងដើរលេង ។

ដើរហើរ កិ. ធ្វើអំពើស្លន់ស្លោ, លបលួចខ្លួននឹងគ្នាដោយស្ងាត់ស្ងៀម (ពាក្យរាបសា) : ឮថាក់បានដើរហើរនឹងគ្នាទៅហើយ ។

ដៀង កិ. បញ្ចៀងចៀង, ខ្វៀសតាយខ្វៀសអាយ, ចៀសតាយចៀសអាយ ។ សម្លឹងមើលដោយភ្នែកចំហៀង : ដៀងភ្នែកមើល ។

ដៀប ន. ឈ្មោះកូនត្រីឆ្តោនៅពីតូច : *ត្រីដៀប* ។ ប្រាប់អន្លូញ់ដែលដាក់ជាកូនៗ ក្នុងល្បែងលេងអន្លូញ់ ។ ឈ្មោះស្មៅទឹកមួយប្រភេទ ច្រើនដុះក្នុងស្រះ ។

ដៀមដាម កិ. ឬ កិ. វិ. និយាយបញ្ចៀសវាងៗ ដោយសេចក្ដីក្រោធ, សេចក្ដីប្រណែន, ឬស្អប់ ដើម្បីឲ្យអ្នកស្ដាប់ឈឺចិត្ត : *កុំដៀមដាមឲ្យគេប្រយ័ត្នមាត់រឿង!*

ដៀល កិ. និយាយរិះគន់, និន្ទា សង្កៀល សព្វសាល់, និយាយពាក្យបន្តាប់បន្ថោកអ្នកដទៃ ក្នុងទីចំពោះមុខ ឬកំបាំង : *កុំហ៊ានដៀលពួកដៀលអម្បូរឯង ដោយសម្ដីខ្លាំងណាស់* ។ *ដៀលត្មះ* តិះដៀលឲ្យអាម៉ាស់មុខ, ឲ្យអាប់ឱនកេរ្តិ៍ឈ្មោះ, ឲ្យអាប់កិត្តិយស ។

ដៀវ កិ. វិ. (ស. *ដេវ* អ. ប. ដៀវ "មួយ, តែ ១" គេនិយាយថា *ទឹមដៀវ* គឺទឹមសត្វតែ ១ ។ (ម. ព. *សា-ដៀវ* ឬ *សាយដៀវ* ផង) ។

ដើក កិ. សម្រេចកិរិយាបចំលើយ៉ង គំពីកិរិយាបី៣ គឺ ដើរ, ឈរ, អង្គុយ; គឺដាក់ខ្លួនដេកលើទី, បញ្ឈប់អារម្មណ៍សម្ងំឲ្យលក់ ។ ព. ប្រ. ឈប់ដោយមានចាស់ជរាណើរ, មិនប្រព្រឹត្តទៅ : *កេរ៍យ៉ាស៊ុំខុះ កឡូរដេកទៅហើយ* ។

ដើញ កិ. បង្ខិលឲ្យដើរចេញ, បង្ខំឲ្យដើរ, កម្ចាត់ឲ្យឃ្លាតចេញ : *ដេញចាប*, *ដេញគោ*, *ដេញកូនឲ្យវិលដើរការ* ។ រត់តាមដើម្បីចាប់, ឬគំនិតប្រហារ : *ដេញចោរ*, *ដេញខ្មាំង* ។ ជម្រុះមន្ទិលសម្រាំងយកសាច់ល្អបរិសុទ្ធ : *ដេញមាស* ។ កេះ, ច្រេះ, ផ្ចាត់ឲ្យតាត្រី : *ដេញតាដ៉ី* ។ *ដេញដើង* ពិនិត្យ, សង្កេតសង្កិន, ឈ្ងោចសួរឲ្យចាស់ដើង, ឲ្យឃើញពិត ។ *ដេញដោល* សាកសួរងងឹតឲ្យច្បាស់ការ, សួរសង្កិនបង្ខំឲ្យឆ្លើយដោះស្រាយ ។ *ដេញថ្លៃ* តដំឡើងថ្លៃប្រជែងគ្នាដើម្បីឲ្យបានមកខ្លួន ។ *ដេញឆ្នាក់* ចូលមកតយុទ្ធនឹងឆ្នាក់ (បក្សី) ។ *ដេញប្រយោគ* ប្រឡងចំណេះវិជ្ជា, ពិនិត្យចំណេះវិជ្ជាតាមប្រយោគមុខការមានកំណត់ ។ *ដេញពុត* សង្កេតរកពុត, ពិនិត្យរកឲ្យឃើញពុត ។ *ដេញ-មុខការ* តថ្លៃ, ដេញថ្លៃ ដណ្ដើមយកមុខការ (យាក្រឹមតែ *ដេញ* ក៏បាន) ។ ល ។

ដើរ កិ. ច្រាប់ត៊ើង ដោយម្ខុលនិងកេស : *ដេររោង*, *ដេរកៅ*, *ដេរថ្ងូវដៃ* ។ ។

ដើរដាស គុ. ឬ កិ. វិ. ដែលជាសពាល, ពាល-ពេញ, ត្រៀបក្រា : *មនុស្សដេរដាស*, *ឈរដេរដាស* ។

ដែក ន. លោហធាតុមួយពួក កើតពីធាតុថ្មមានព័ណ៌ក្រ-មៅ ជាធាតុរឹងជាងពួកលោហធាតុទាំងពួង, មានប្រយោជន៍ប្រើការបានច្រើនហើយជាងលោហធាតុទាំងពួង ។ *ដែកគណ្ដារ* ដែកស្រួចសម្រាប់ធ្លាយឬចោះខ្ទុះសាច់ឈើ ។ *ដែកខួង* (ម. ព. ខួង) *ដែកខ្វៃ* ដែកសម្រាប់ខ្វៃខ្ទុះ ។ *ដែកគាស់* ដែកមានសណ្ឋានដែកពាបម្រាមកាងចុង សម្រាប់គាស់ឆកដែកពោល ។ *ដែកគោល* ដែកមានសណ្ឋានមូលតូចទ្រវែងមានក្បាល ខាងចុងស្រួចសម្រាប់បោះភ្ជាប់ត្រឹង ។ *ដែកចារ* ដែកមូលដុះស្រួចមានដងសម្រាប់ចារសាស្ត្រស្លឹករឹត ។ *ដែកចាប* ដែកមានរបត្រវិញកសម្រាប់ចាបផ្ដេញណោរជាដើម ។ *ដែកឈូស* ដែកសម្រាប់ឈូសរំលីងឈើ ។ *ដែកដុល* ដែកដែលនៅទាំងដុំ (ម. ព. *ដុល* ផង) ។ *ដែកថែប* (ម. ព. *ថែប*) ។ *ដែកពត់* ដែកសម្រាប់ពត់ឆ្នេរណោរ ។ *ដែកភ្លើង* ដែកសម្រាប់គោះយកភ្លើង (ដែកភ្លើង១គ្រឿង មានដែកឆ៍ ១ បំពង់ប៉ុយ ១ ថ្ម ១ ដុំ) ។ (ម. ព. *ឈើគូស* ផង) ។ *ដែកស្ពាន* (ម. ព. *ស្ពាន*) ។ *ដែកអន្ទើស* (ម. ព. *អន្ទើស*) ។ ល ។

ដែង ន. ឬ គុ. ពាក្យសម្រាប់និយាយផ្ទុំនឹងពាក្យ អា ឬ មេ សម្រាប់អ្នកធំហៅអ្នកតូច ឬចៅហ្វាយនាយហៅរាមនុស្សដែលនៅក្រោមបង្គាប់ខ្លួន, បើប្រុសប្រើ *អាដែង*, ស្រីប្រើ *មេដែង* : *អាដែង មេដែងអស់គេះ កុំនាំគ្នាទៅឯណាអស់គេះ?*

ដែន ន. រដ្ឋ, ប្រទេស, អាណាខេត្តទាំងមូលដែលនៅក្នុងអំណាចការគ្រប់គ្រងរបស់ភាគការសម្រាប់ផែនដីមួយៗ : *ដែនកម្ពុជា (កម្ពុជរដ្ឋ)*, *ដែនកម្ពុជាក្រោម* ។

ដែរ និ. ដូចគ្នា, បានដូចគ្នា, ផង; ដូចពាក្យថា : *ខ្ញុំទៅដែរ*, *ផ្ទះកើបានដែរ*, *អ្នកទៅជាមួយនឹងខ្ញុំដែរឬ? ល្អគ្រាន់បើដែរ* ។ ល ។

ដែល ១ អ. និ. ពាក្យប្រាប់ដំណើរនៃអំពើ សម្រាប់និយាយភ្ជាប់តាំងមុខតាមសព្ទ, ពីដូចពាក្យថា : *ការដែលខ្ញុំធ្វើ*, *ពាក្យដែលគេនិយាយ*, *ដំណើរដែលខ្ញុំធ្វើ*, *សាលារៀនដែលរាជការចំណាយប្រាក់ឲ្យសង់* ។ ល ។

ដែល ២ ន. សំណល់, របស់ដែលសល់ឬដែលគេប្រើប្រាស់ហើយ : *ស៊ីបាយដែលគេ*, *ស្លៀកសំពត់ដែលគេ* ។ ល ។

ដៃ ន. អវយវៈមនុស្សឬសត្វពួកខ្លះ សម្រាប់ចាប់កាន់កាន់ជាដើម ។ ប្រដាប់សម្រាប់ចាប់វៃឬបង្វិលក៏ហៅ *ដៃ* ដែរ : *ដៃរហាត់*, *ដៃត្បាល់កិន*, *ដៃស្នា* ។ ប្រដាប់សម្រាប់កាប់ច្បាលចង្កូតក៏ហៅ *ដៃ* ដែរ : *ដៃចង្កូត* ។ មែកឬស្សីក៏ហៅ *ដៃ* ដែរ : *ដៃឬស្សី* ។ ធម្មតាស្លឹកខ្លះក៏ហៅ *ដៃ* ដែរ : *ដៃខ្នោត*, *ដៃត្រចៀក* ។ ព្រែក, ស្ទឹង, ទន្លេ, សមុទ្រ ដែលលយវែងចូលមកក្នុងដី ក៏ហៅ *ដៃ* ដែរ : *ដៃ-ស្ទឹង*, *ដៃទន្លេ*, *ដៃសមុទ្រ* ។ ល ។

ដៃកៅ ន. ប្រដាប់មានសណ្ឋានកាងចុង-ង ដូចភ្នាក់ដៃ

សម្រាប់ពាក់, ព្យួរ, ទ្រទ្រង់ : *ព្យួរកាតាទៅដៃកៅអី, ដាក់សាស្ត្រាលើដៃកៅអី* ។

ដៃខ្លា *ន.* ឈ្មោះឈើមួយប្រភេទ ផ្កាក្រហម ក្លិនខ្ជួលផ្កាកៃ, ដើមមានសាច់រឹងស្វិត គេច្រើនច្នៃកាប់ប្រើធ្វើជាក្រល ។ ដំឡូងមួយប្រភេទ មើមមានទ្រង់ក្រាយប្រាញ់ ស្រដៀងនឹងក្រញាំខ្លា : *ដំឡូងដៃខ្លា* ។

ដៃគៀម *ន.* ហែសួកើតពីដំរឈើ ដែលស្រក់ទៅក្នុងដី, ឬទម្លាប់ឆ្នេរសមុទ្រ : *ចំកៀបដៃគៀម* ។

ដៃរណែង *ន.* បន្ទះឬស្សីឬឈើ មានជ្រុងៗ ជាគ្រឿងទ្រ គេយកភ្ជាប់ពីលើចន្ទល់ សម្រាប់ទទួលធ្នឹមក្បឿង : *ការដៃរណែង, ក់ដៃរណែង* ។

ដៃរហាត់ *ន.* ឈ្មោះឈើមួយប្រភេទ ច្រើនដុះក្បែរឆ្នេរស្ទឹង, មានផ្លែល្អិតៗ ពួកក្មេងច្រើនប្រើបរិភោគជាអាហារ ។

ដៃស្វា *ន.* ឈើមានសណ្ឋានចាំងទាងចុងចាំងទាងដើម ស្រដៀងនឹងចង្កេះស្វិតសើម សម្រាប់ចាប់ទាមឈើ ដែលបែកដែលប្រេះកុំឲ្យបែកចេញពីគ្នា : *ចាប់ដៃស្វា* ។

ដោក *ន.* ចាលកង់ធំល្បាញជិតមាំ សម្រាប់ដាក់ស្រូវ : *ស្រូវមួយដោក* ។

ដោច *ឬ.* ពាក្យសម្រាប់និយាយផ្សំគ្នាមួយនឹងពាក្យដាច់ : *ដាច់ដោច* គឺដាច់ដាចប្រៀក ឬដាក់ណាត់ទួចចំ ។ *ដាច់ដោចឆ្អា* ឬ *ដាច់ដោចប្ដីប្រពន្ធ* គឺលែងលះប្ដីប្រពន្ធដាច់ស្រឡះ ។

ដោត *កិ.* (សំ. បា. *តោទ ន.* < *តុទ កិ.* "ចាក់, ចោះ") ចាក់ដោយដែកឬដោយឈើ, ឬសៀតស្រួចជាដើម ឲ្យធ្លុះជាប់នៅទីនោះ : *ដោតត្រី, ដោតសាច់* ជាដើម ។ ស៊ែរដោយសម្ដីទ្រគោះ : *ការគេដោតអត់បែកក្បាល!*

ដោប *គុ.* ដែលនៅមិនទាន់បើកមិនទាន់រីក, ដែលនៅក្ដោប : *ផ្កាដោប* (មិនសូវប្រើ; ច្រើនប្រើថា *ផ្កាក្ដោប, ផ្កានៅក្ដោប*) ។

ដោម ១ *ន.* (ព. បុ.) កំពូលប្រាសាទ, គ្រឹហា មានសណ្ឋានក្រឡូមប្រហោង, ស្រដៀងនឹងឆាំងគោក, ខ្ពស់ត្រដែត : *ក្រឡេកទៅឃើញដោមប្រាសាទ ប្រសើរស្អាតស្អាតខ្ពស់ត្រដែត មើលពីចម្ងាយឃើញសន្ធឹមសន្ធឹម ស្រអាត់ភ្នំនៅមេឃ* ។ បា. *ដូម* (dôme) ។ ពាក្យនេះខ្មែរប្រើតាំងពីក្នុងសម័យបុរាណព្រេងនាយយូរណាស់ហើយ ។

ដោម ២ ឬ **ដោមដុង** *គុ.* ខ្ពស់, ខ្ពស់ស្រោង, ខ្ពស់ត្រដួចត្រដឹង, (ច្រើនប្រើតែក្នុងកាព្យ) : *លើកករប្រណម្យ ដោមដាក់សិរសា ក្រញូងក្រញាំត្រោ ត្រៀតត្រែន ។ ដោមដុងដុងចុងព្រឹក្ស ចុចដាប់មេឃ មើលឃើញលីមៗ* ។ (សាស្ត្រាល្បែងចាស់ច្រើនល្បាត់) ។

ដោយ ១ *កិ.* ព្រមតាម, ប្រតិបត្តិតាម : *កូននេះដោយឪពុកណាស់, កូននោះមិនដោយឪពុកសោះ* ។ ជាប់តាម, ជាប់ទៅជាមួយ : *អ្នកហើយកកាក់ទៅ ដោយចាំងសំពត់ហូលរបស់ខ្ញុំមួយទៅផង* ។ សេពគប់នួនមន្ទ, ធ្វើសេវកកិច្ច, រួមសង្វាស, រួមប្រវេណី : *គេដោយញីឈ្មោល* ។ ស្រឡាញ់ស្នេហ៍ស្និទ្ធ : *បងឯងនេះ គ្មានស្រីណាគេដោយទេ!*

ដោយ ២ *អ. ធ.* នឹង; ពាក្យប្រាប់ដំណើរសម្រេចទូទៅ; សម្រាប់ប្រើនិយាយភ្ជាប់ពាក្យមុខតាមតាម, ដូចពាក្យថា : *ធ្វើការដោយដៃ, ដើរដោយជើង* ។ល។

ដោយខ្លៅ (–ខៅ) *អ. ធ.* តាម, តាមដោយ : *កាត់ដោយខ្លៅទំនើងចិត្ត* ។

ដោយសារ *កិ.* អាស្រ័យផង : *ដោយសារទូកគេ, ដោយសាររទេះគេ* ។ *អ. ធ.* ព្រោះតែ, អាស្រ័យនឹង : *រស់ដោយសារគេចិញ្ចឹម* ។ល។

ដោយហេតុ (–ហេត) *ធ.* ព្រោះហេតុ, អាស្រ័យហេតុ : *ខ្ញុំទៀតទៅពុំរួចទេ ដោយហេតុជាប់កិច្ចការច្រើនណាស់* ។

ដោរ *កិ. វិ.* ឬ *គុ.* ដែលវៀងចុះលំនាំគ្នាដោយពិសេសពេលជាដើម : *កន្ទុយអាលេវសាច់ឡើងដោរពាសពេញអស់ទាំងខ្លួន* ។

ដោល *កិ.* ហួរចេញដោយថ្ពាល : *ដោលទូក* ។ ស្ទុះជាលញ្ចៀង : *កូនគេរ៉ាសណាស់ ពីរបីដងដោលកាន់ចប់ស៊ើរតែនឹងមិនដាច់; គោដោលដោលស៊ើរតែនឹងក្ដកខេះ* ។ *គោមួយក្រោលដោលតែគ្នាឯង* (ព. ទ. បុ.) ចង្កួតក្នុងក្រុមគ្រួសារតែមួយកៀកឈ្លោះប្រកែកតែគ្នាឯង ។

ដោះ ១ *ន.* សរីរៈរបស់មនុស្សឬសត្វ បិតនៅត្រង់ដើមទ្រូង, បើជាស្រីឬញី សម្រាប់បំបៅកូន ។ ប៉ែករបស់គ្រឿងភ្លេងគងមួយ ដែលមានសណ្ឋានខាងក្រោមដក់ប៉ូល ខាងលើខ្ពស់កំពូលឡើង ស្រដៀងនឹងដោះ : *ដោះគង, ដោះកាំង* ។

ដោះ ២ *កិ.* ស្រាយ, កែស្រាយ, ធ្វើឲ្យរបួតពីជំពាក់គ្នា, បើកលែង, គេចចេញ, គេចកែ : *ដោះប្រស្នា, ដោះចំណង, ដោះបំណុល, ដោះមនុស្សទោស, ដោះខ្លួនចេញ, និយាយដោះ* ។ល។

ដោះគន់ *ន.* ឈ្មោះវល្លិមួយប្រភេទ មានផ្កាក្រពុំទៀន (ខ្លះហៅ *ពិដោរគន្ធ* ឬ *វល្លិសុគន្ធ, ផ្កាសុគន្ធ* សមណាស់) ។

ដោះញ *ន.* (ម. ព. ញ ២ គុ.) ។

ផោះដៃ កិ. ដោះគេចចេញ, ដោះចេញ លះចំណង ពន្ធុ ឬលែងលែងគង់ : ផោះដៃរត់ចេញ ។

ផោះទុក្ខសត្វ កិ. (ព. ស.) ជុះ, នោម : ផោះទុក្ខសត្វធំ គឺបន្ទោបង់ឧច្ចារៈ, បន្ទោបង់លាមក, បង់ជើងធំ (ជុះ); ផោះទុក្ខសត្វតូច គឺបន្ទោបង់បស្សាវៈ, បង់ជើងតូច (នោម) ។

ផោះសា កិ. ពន្យល់, រៀបរាប់, ប្រាប់, សាដំណើរ, សាទុក្ខ, សាទោស : ក៏បានមកដោះសារួចហើយ, និយាយដោះសា ។

ផៅ កិ. ចុចឲ្យជិតជាសម្គាល់, ធ្វើឲ្យមានគ្រឿងសម្គាល់, ទុកចំណាំ : ផៅកំពោរ ។ សំដៅ, តម្រង់ចំពោះដោយស្មាន : ពេលដែលលួចបញ្ចេញពាក្យរបស់ខ្ញុំនោះមិនដាក់ជាឈ្មោះណាទេ ប៉ុន្តែខ្ញុំផៅលើមនុស្សម្នាក់ ព្រោះមានទំនងគួរឲ្យចាប់មន្ទិល ។

ផុំ ន. កំណាត់, ចំណែក, កង់; ភាគឬបែក ដែលជាប់ប្រួលគ្នា, ដែលប្រមូលគ្នា : ផុំផ្កា, ផ្កា ១ ផុំ, ស្ករ ១ ផុំ, សាច់ ១ ផុំ, ដី ១ ផុំ, ផ្ទះ ១ ផុំ; ណោះជាយផុំ, នៅជាយផុំ, បងជាផុំ ។ ឈើមូលមានចំណាប់បញ្ចុះពល់កាំមានប្រ-យោជន៍សម្រាប់ស៊កភ្លៅ : ផុំរទេះ ។

ផុំដៃ ន. ចុងឆ្អឹងធំក្រង់ប្រទល់កែងដៃ : បុកត្រូវផុំដៃ ។

ផំ ១ កិ. ភាយឲ្យលៀប, សង្កត់ ដោយញាញីឲ្យស្គមខ្លួនជា-ដើម ។ ត្រីរស់ផំកន្ធែង ត្រីរស់ញ៉ាក់ខ្លួនផ្ទាំងខាត់ ។ ព. ប្រ. ផំកន្ធែង គឺភពទីធ្វើកន្លែងនោះ ។

ផំ ២ ន. សញ្ញាឬគំនូសខាងលើអក្សរ គឺនិគ្គហិត (ំ) នេះ : ក ផំលើជា កំ, កា ផំលើជា កាំ ។ល។

ផំដើប (–ដើប) កិ. ងំអាក់ព្រងើយ, ងំអាក់ព្រងោះ, ព្រមក : ចុះផំដើបនៅដល់ណាទៀត ?

ផំណាក ន. (ព. ថ.) ការផកក្ដាំ : ផំណាកស្លា, ផំណាកកូនស្លា, កូនខ្ចីនេះល្មមដល់ផំណាកហើយ ។

ផំណក់ ន. ការផក់, ដំណើរដែលផក់នៅ : ផំណក់ទឹក (កុំច្រឡំនឹងពាក្យ តំណក់ ម. ព. នេះផង) ។

ផំណាក់ ន. ទីដែលផាក់, ដែលឈប់, ទីសម្រាប់ស្នាក់ សំណាក់ជ្រក : ទម្រួតឲ្យដល់ផំណាក់, ផំណាក់រទេះភ្លើង; ផំណាក់ព្រះអង្គម្ចាស់ ។ល។

ផំណាច់ ន. ការផាច់, ដំណើរផាច់, អ្វីៗដែលផាច់ : ផំណាច់ឆ្នាំចាស់, ផំណាច់ខែ ។

ផំណាប់ ១ ន. រណ្ដៅ, រន្ធ ដែលកើតពីផាប់ : ផំណាប់សសរ ។

ផំណាប់ ២ ន. (ម. ព. តំណាប់ ន.) ។

ផំណាល គុ. ដែលស្មើអាយុគ្នា, ស្មើឆ្នាំគ្នា, ស្មើកាលគ្នា : អ្នកនឹងខ្ញុំយើងកើតឆ្នាំផំណាលគ្នា; ចេញទៅក្នុងពេលផំណាលគ្នា ។ កិ. វិ. ព្រមគ្នា, ជាមួយគ្នា : ទៅផំណាលគ្នា, មកដល់ផំណាលគ្នា ។

ផំណឹង ន. សេចក្ដីដែលឲ្យដឹង, សេចក្ដីដែលដឹង, ការដឹង : ឮផំណឹង, មានផំណឹង ។

ផំណុស ន. (ព. ថ.) ការផុសឡើង, ឡើងលិច, ឡើងស្ដោក; កន្លែងដែលគេផុសផុះ : ត្រូវប្រយ័ត្នកុំកាន់ឲ្យប្រទាក់ត្រង់ផំណុសថ្មី ។

ផំណុះ ន. (ព. ថ.) ការផុះ, ដំណើរផុះ : ផំណុះស្មៅ, ផំណុះសំណាប, ផំណុះកូនស្លែ ។

ផំណូច ន. (ព. ថ.) ការផូចគ្នា, ដែលផូចគ្នា : រៀបផំណូចឃើញខុសគ្នា គឺរៀបមើលឃើញមិនផូចគ្នា ។

ផំណួច ១ ន. អ្វីដែលផួចឬផ្លូចឡើង មានផំណួចពីការជាដើម ។

ផំណួច ២ ឧ. សព្ទជាបរិវារបស់ពាក្យ ផំណឹង : ផំណឹងផំណួច គឺដំណឹងតិចតួច ឬដំណឹងដែលកាន់តែតិចឡើងៗ ។

ផំណួល ន. ការផួល, ដំណើរផួល : ក្មេងទុរ ផួលទាំង, ចូរពិនិត្យមើលផំណួលវា តើមានបះចន្លិចលើអ្វីដែរឬទេ ?

ផំណើប ន. ពូជជាតិមានស្រូវ, ពោត, ល្ពៅជាដើម ដែលមានជាតិស្អិត, ល្អិត, ស្អិត : ស្រូវផំណើប, ពោតផំណើប, អង្ករផំណើប, បាយផំណើប ។

ផំណើរ ន. ដំណើរដែលដើរ, កិរិយាបដើរ ។ ទំនង, សណ្ឋាន, ការណ៍, ហេតុ, សេចក្ដី ។ល។ : ផំណើរពាក្យ, ផំណើររសេចក្ដី, ផំណើរនេះមិនស្រួលទេ ។ កើតផំណើរ កើតមានរឿង, កើតក្ដី ។

ផំណៀល ន. សម្ដីរៀល, សម្ដីរដក់, និន្ទាច្រំ : ត្រូវប្រយ័ត្ន កុំប្រព្រឹត្តអំពើអាក្រក់ ក្រែងមិនមានផំណៀលរលាត់ខ្លួន កលជាលចលាចិត្តស្រឡះស្រ-ក្ដូលផង ។

ផំណោក ន. ទីសម្រាប់ដេក, កន្លែងដេក; ឥរិយាបថដេក : រាក់រៀបក្បែរផំណោក; ចូលកាន់ផំណោក, លង់ផំណោក ។

ផំណេញ ន. ការផេញ: ដំណើរដែលគេដេញចេញហើយ ឬដែលត្រូវឲ្យដេញចេញ : ប្រកាសផំណេញឲ្យសាធារណជនបានដឹងទូទៅ ។

ដំណាង *កិ.* ពាក្យខ្វះ, ប្រែពាក្យ, ប្រែភេទឲ្យមានបែបផ្សេងពីដើមគឺប្រើដូចគ្នា, ពីមុនដើម : *យកឲ្យដំណាងខ្លួនជាស្រើសមាស* ។ ស. ឆ្នុក, ឆ្នក ។ កុំស្រេះ *តំណាង* (ម. ព. តំណាង) ។

ដំណាល *ន.* ទី, កន្លែង ឬគ្រឿងដែលគេ : *ទៅដំណាល* ។ ប្រើជា *គុ.* កំពាន : *ទេះដំណាល* ។

ដំណោះ *ន.* ការដោះ, ពាក្យដោះ, ដំណើរដោះស្រាយ : *ពោលប្រកាន់គេមិនជាប់ទេ គេមានដំណោះច្រើនយ៉ាងណាស់* ។ *ដំណោះពិត* ការដោះស្រាយតាមហេតុពិត ។ *គ្មានដំណោះ* គ្មានផ្លូវដោះ ។

ដំណំ *ន.* កន្លែង, របួស, មុខសញ្ញា ដែលត្រូវគេវាយដំទាំងឬដោយការប្រហារណាមួយយ៉ាងធ្ងន់ : *មានដំណំ, មានរបួសជាដំណំ* ។ ប្រើជា *គុ. ឬ កិ. វិ.* កំពាន់ខ្លះ : *របួសដំណំ; វាយដំណំ* ។

ដំណាំ *ន.* សារពើដំណាំឬកូនតាម ដែលគេដាំ : *ស្រូវ, ពោត ... ជាដំណាំសំខាន់របស់ប្រទេសយើង, លក់ផលដំណាំ* ។

ដំប *ប. សំ.* គីរគ្គ (២) ។ ពាក្យសម្រាប់ប្រើរាប់ផ្លែឈើ, កណ្ដាប់ស្រូវ, កណ្ដាប់សំណាប ឬសត្វតិរច្ឆានខ្លះ ជាដើម : *ផ្លែស្វាយ ៣ ដំប, កណ្ដាប់ ៤ ដំប, ចង្រិត ៦ ដំប...* (*ដប់ដំប* ហៅថា *មួយផ្លូន* គឺចំនួន ២០, *ដប់ផ្លូន* ហៅថា *មួយស្លឹក* គឺចំនួន ២០០) ។

ដំបង ១ *ន.* ឈ្មោះគ្រឿងអាវុធធ្វើដោយឈើ ឬដែកជាដើម ។ ឈ្មោះត្នោតមួយប្រភេទ : *ត្នោតដំបង* ។ ឈ្មោះម្ទេសមួយប្រភេទ : *ម្ទេសដំបង* ។

ដំបង ២ *គុ.* ធំខ្ពស់ : *គស់ដំបង* គឺធំម៉ាខ្ពស់ ។

ដំបងព្រញង *ន.* ឈ្មោះកូនមួយប្រភេទមានតំបងខ្ពស់ ។

ដំបងយក្ស ឬ ដំបងយក្ខ (—យ៉ក) *ន.* ឈ្មោះប្រទាលមួយប្រភេទ មានបន្លាខ្លួនប្រៀងប្រាងគេតែងដាំធ្វើជារបង : *ដើមដំបងយក្ស, របងដំបងយក្ខ* ។

ដំបន់ *គុ. ឬ កិ. វិ.* មាំ, ហំ, ស្អក : *ធំដំបន់ណាស់; វាយត្រូវដំបន់ធ្ងន់ណាស់* ។

ដំបារ ១ *ន.* ផ្កាក, ផ្កែ : *ដំបារមាស* គឺផ្កាកមាស; *ដំបារពោត* គឺផ្កែពោត ។

ដំបារ ២ *គុ.* មាំក្រាស់ខ្លួន, ដែលតាំងចេញ : *កងដំបារ, ខ្នងដំបារ* ។

ដំបុក *ន.* ពំនូកដីដែលកើតពីពពួកក្រួច ។

ដំបូង *គុ.* ជាបឋម, ជាខាងដើម, មុន, ទីមួយ : *គ្រាដំបូង, ជាន់ដំបូង...* ។ *ដំបូងខ្យល់* *ន. ឬ គុ.* ខ្យល់ដំបូង គឺខ្យល់ដែលបក់ពីទិសខាងត្បូងមកជាដំបូងក្នុងខាងដើមនៃរដូវវស្សា : *គ្រុនដំបូងខ្យល់* គឺគ្រុនដែលបណ្ដាលអំពីខ្យល់ដំបូងនោះ ។ *ដំបូងចិត្ត* *ន. ឬ គុ.* ដំណើរស្នេហចិត្ត, ដែលទើបនឹងតាំងចិត្តផ្ដើម ដូចជាដំបូង ឬដែលទើបនឹងជាប់ចិត្តស្រឡាញ់, រាប់រកជាដំបូង ។ *ដំបូងដៃ* *ន. ឬ គុ.* កិច្ចការអ្វីមួយដែលគេទើបនឹងតាំងផ្ដើមជាដំបូង, ដែលតាំងផ្ដើមជាមុនបំផុត ។ល។

ដំបូន្មាន (ដំបូនមាន) *ន.* សេចក្ដីទូន្មាន, ឱវាទ, ពាក្យប្រដៅ : *ឲ្យដំបូន្មាន, ស្ដាប់ដំបូន្មាន* ។

ដំបូល *ន.* ប៉ែកដាំងខាងលើសម្រាប់ការពារទឹកភ្លៀង, កម្ដៅថ្ងៃជាដើម : *ដំបូលផ្ទះ, ដំបូលទូក* ។ *អស់ដំបូល* ឬ *អស់ដំបូលផ្ទះ*, *គុ.* (ក. ប្រ.) ដែលលិចលង់ហិនហោចវិនាសអស់ទ្រព្យធន អស់ផ្ទះសំបែង ដោយបណ្ដាលអំពីហេតុណាមួយ ។

ដំបូច *កិ. ឬ កិ. វិ.* និយាយបំភាក់បំភ្លៃ : *ដំបូចសើចលេង; និយាយដំបូច* ។

ដំបែ *ន.* មេស្រា ឬមេម្រាប៉ែដែលគេផ្សំស្ងួតជាដុំ ហើយហាលឲ្យស្ងួតរឹង ។

ដំបៅ *ន.* ឈ្មោះរោគកើតនៅសាច់មានខ្ទុះ មានទឹករងៃ; ដំបៅមានច្រើនប្រភេទ មានដំបៅកៃ, ដំបៅគគជាដើម ។

ដំរី *ន.* សត្វចតុប្បាទមានរូបធំសម្បើម មានស្បែកក្រាស់មានភ្លុកហៅថា *ប្រមោយ;* ខ្លះមានភ្លុក, មានង៉ៃ ។ ឈ្មោះត្រីស្រកាមួយប្រភេទ មានសណ្ឋានធំក្បាលមូល សាច់ជ្រាយ : *ត្រីដំរី* (ខ្មែរបុរាណមិនយកមកប្រើជាអាហារទេ) ។

ដំរូប *ន.* គារសម្រាប់ជនពួកពល (ពួកស្បូវ:ផ្លាក់ពាបជាអ្នកហ្លួង គារនេះមានតែក្នុងសម័យពីដើមដែលនៅមានពួកស្បូវ:) ។

ដំរួយ *ន.* ចំនួន, ចំយ : *កាត់ដំរួយ, ធ្វើដំរួយ, ឲ្យដំរួយ, មានដំរួយ* ។

ដំរៀក *ន.* ឈ្មោះពន្លៃខ្ទួយមកអំពីប្រជាជនជាតិកាងប្រទេសនៅក្នុងកម្ពុជាវត្ត ដែលធ្លាប់ស្រុកមិនទទួលទុកភាជាតិខ្មែរ : *ដំរៀកចិន* ។

ដំរែក *ន.* ឈ្មោះក្រួចមួយប្រភេទ ផ្លែក្រួចគោមិសាច់ ឬក្រួចឯសក់ : *ក្រូចដំរែក* ។

ដំឡាន ១ *គុ. ឬ កិ. វិ.* ដែលមានកាសាលម្អិលសម្រាប់ជាតិខ្លួនសាច់ មិនឡាស់លាស់ ព្រោះអណ្ដាតធំឬព្រោះខាត់គល់អណ្ដាត : *មនុស្សដំឡាន, សម្ដីដំឡាន; និយាយដំឡាន* ។

ដំឡាន ២ *ន.* ឈ្មោះអំពៅមួយប្រភេទដើមធំ : *អំពៅដំឡាន* ។

ដំឡូង *ន.* ស្មៅមានមើមប្រើជាអាហារ, ដំឡូងមាន

ឲ្យចំរើនប្រយោជន៍ ដំឡើងបាស, –ស្រស់, –គស់, –សក្ក, –ដូង, –ឈាមមាន់, –គល់ប្រពៃ, –ដៃក្លា, –ជ្រូក, –ព្រែក, –ទៀន, –ទឹក, –ផ្កា ។ ល ។

ដំឡើង ១ កិ. ធ្វើឲ្យឡើង, ធ្វើឲ្យខ្ពស់ជាងមុន, ធ្វើឲ្យមានកម្លាំង, ធ្វើឲ្យឃើញសម្ដែង : ដំឡើងកម្ពស់, ដំឡើងថ្លៃអីវ៉ាន់, ដំឡើងស្លា, ដំឡើងគ្រូ, ដំឡើងបុក, ដំឡើងបុណ្យ ។ លើកផ្គុំរៀបចំតាមលំដាប់ស្រាប់ : ដំឡើងរទេះ, ដំឡើងយន្ត ។

ដំឡើង ២ ន. ឬ គុ. ឈ្មោះខ្ញុំដែលទឹកឡើង : ផ្លូវដំឡើង, ទំនប់ដំឡើង ។

ដំឡោក គុ. ដែលដាច់ចំមុខកាលកំណត់ : ក្មេងដំឡោក ។ ព. ជុំ. ក្រិស ផង ។

ដំអក់ កិ. ឬ កិ. វិ. អែអក់, រោក់, បំភៀត, ព្រងើយ, ព្រងិលាយ, ព្រងើ, ព្រមក, ព្រហ្មោក, ព្រមខ្លួយ ។ ល ។ : ចុះដំអក់នៅផង់ណាទៀត ?

ដាំ កិ. កប់ក្ដង, ក្ដន, ដើម, មែក ឬ ពន្លកក្នុងដីដើម្បីនឹងឲ្យដុះលូតលាស់ មានផលប្រយោជន៍តទៅ : ដាំពោត, ដាំដំឡូង, ដាំចេក, ដាំម្លូ ។ ចម្អិនបាយ, ចម្អិនទឹក : ដាំបាយ, ដាំទឹក ។ កប់បញ្ឈរ : ដាំសសរ, ដាំបង្គោលរបង ។

ដាំថ្ងង ឬ **ដាំទីង** កិ. បំពេះខ្លួនឡើងលើ បញ្ច្រាសក្បាលចុះក្រោម ។ កិ. វិ. ឈរដាំថ្ងង ឬ ឈរដាំទីង ឈរបះខ្លួនឡើងលើ (ម. ព. ចាក់ទីង ផង) ។

ដាំរែង គុ. (ស. ដាំ "ខ្មៅ" + រេវង ឬ ថ. វែង "ក្រហម") ពណ៌, សម្បុរខ្មៅលាយក្រហម : សម្បុរដាំរែង ។

ដាំទឹង (ម. ព. ដាំថ្ងង, ចាក់ទឹង) ។

ដាំង ន. គុណប្បទសម្រាប់មនុស្សប្រុសឬស្រីល្ងីល្ងើ (ព. បុ.) : ពេទ្យប្រាក់មិនគិត ទៅគិតឯពាក្យល្ងង់ដាំង មានន័យថា : ការធំមិនគិត ទៅគិតឯការតូចតាច ។ (ល្ងង់ដាំង បុរាណមិនរាប់ថាជាពាក្យពុំគួរទេ, ឯក្នុងសម័យយើងសព្វថ្ងៃនេះខ្ញុំថា គោរពញ្ញញដាំង សមគួរមិនគាប់ស្ដែងពេក) ។

ដ្បិត ធ. (បុរាណប្រើជា ឋឥ (បត់), ត្បឥ (ត្បត់) ប្រហែលជាក្លាយមកពី បា. តប្បឥ ធ ត "ដោះ" + ឋឥ "ផ្លូវ, តង; ហេតុ, ហេតុការណ៍; ដំណើរ" ទេដឹង ?) ព្រោះ, ព្រោះហេតុ, ដោយហេតុ : ស្អែក ខ្ញុំនឹងទៅប្រជុំពុំកើតទេ ដ្បិតខ្ញុំពុំស្រួលខ្លួន ។ ពាក្យកាព្យបុរាណថា :

ចាហាននេប្ដីដ្បិតសឹក ធ្វើស្រែដ្បិតទឹក ត្រីកកល ដ្បិតម្ដាយ សិស្សប្រាជ្ញដ្បិតគ្រូ ផែរពោលដ៏ពួយ ពលជាដ្បិតនាយ ហ៊ឹកហ៊ឺនខាំ ។ ... (សាស្ត្រាច្បាប់ កេរកាល ជាព្រះនិពន្ធនៃព្រះរាជសម្ភារ) ។ ម. ព. ត្រឹក នឹង ឋឥ ២ ធ. ផង ។ **ដ្បិតថា** ... ធ. ព្រោះថា... ។ **ដ្បិតតែ** ធ. ព្រោះតែ ។ **ដ្បិតអ្វី** ?... ព្រោះអ្វី ?... ។ល។